

AVŠKI METEORIT IN POMEN NJEGOVE MUZEJSKE PREZENTACIJE

"Najbrž je že vsak kdaj v jasni poletni noči na nebu zagledal utrinek in si bo tem kaj zaželel." S temi romantičnimi besedami začenjata Miha Jeršek in Renato Vidrih članek o meteoritih, posvečen stoti obletnici padca meteorita pri Avčah v dolini Soče, v posebni izdaji revije za poljudno znanost *Življenje in tehnika* (Tehnična založba Slovenije, september 2007).

Ob prireditvah in občasnih razstavah vedno pomislimo na trenutnost, začasnost tovrstnih dogodkov – po obsežnih pripravah in prireditvi kot kulminaciji dogajanja se pogosto znajdemo v praznini. Seveda ostane spomin, mogoče kakšno obeležje, zloženska ali brošura, nekaj reklamnega materiala, nekaj časopisnih prispevkov, in če je denar, katalog ali knjiga o dogodku. Pa vendar – do naslednje petdeset- ali stoletnice se dogodek umakne v preteklost in njegove sledi zabrišejo novi dogodki in nove prireditve.

Avče in avški meteorit so se ob vseh prireditvah in medijskem odmevu trdno zasidrili v zavest slovenske javnosti. Vaščani Avč so iz na videz nepomembnega dogodka znali splesti zgodbo – in ugotovili smo, da Avče in avški meteorit nista samo lokalnega pomena, pač pa je avški meteorit ime te vasice ponesel na Dunaj in prek spletnih seznamov meteoritov sicer kot Avce tudi v svetovno javnost.

Raziskovalno delo, iz katerega je nastalo nekaj člankov, predavanj, razstava in katalog, je plod predvsem truda bratov in sestre Božič: Dragana, doktorja arheologije, ki je s svojo znanstveno radovednostjo zaslutil, da se za na videz obrobno opazko o meteoritu, ki naj bi nekaj pred prvo svetovno vojno padel v bližini Avč, skriva nekaj več, Zorana, slavista, ki je raziskal odmeve v tedanjem časopisju in literaturi, Mirana, ki je skrbel za slikovno dokumentacijo, in sestre Alenke, ki je tekste lektorirala. Priprava razstave je v skupnem naporu povezala vrsto ljudi: strokovne sodelavce, oblikovalce, ljubitelje, umetnike,

vaščane in celo otroke. Tako je pri razstavi pomagal še Franz Brandstätter, kustos Mineraloško-petrografskega oddelka Prirodoslovnega muzeja na Dunaju in strokovnjak za meteorite. Prirodoslovni muzej Slovenije je panoje natisnil in plačal kaširanje, plačali so tudi oblikovanje posebne znamke, kustos muzeja Miha Jeršek pa je imel skupaj z Draganom in Zoranom Božičem predavanje v Avčah in v Goriškem muzeju na gradu Kromberk. Sodelavec razstave je bil tudi Miro Lipičar, zbiralec meteoritov, ki je iz svojega gradiva pripravil pano in vitrino. Pri grafičnem oblikovanju panojev je sodelovala še Cirila Gajšek iz Nove Gorice, Brandstätterjeve tekste pa je prevedla Klementina Jakopič. Pri razstavi so sodelovali otroci vrtca in osnovne šole Kanal pod vodstvom vzgojiteljice, domačinke Valentine Dugar, ki je ves čas vzdrževala zvezo z dogajanjem v vasi in je otrokom prenesla zgodbo o meteoritu. Tako so otroci celo šolsko leto živeli s projektom avškega meteorita. Za povezave med strokovnjaki in vaščani je skrbel Vojko Jakopič, predsednik Športnega, kulturnega in turističnega društva, ki je s postavitvijo obeležja na mestu padca meteorita, s pripravo reklamnega materiala in organizacijo prireditve ter seveda s postavitvijo razstave poskrbelo, da je strokovno delo dobilo tudi poljuden okvir.

Vsi, ki se ukvarjamo z razstavami, vemo, da je včasih lažje napisati tekst v obliki članka ali knjige kot ga na kratko in poljudno predstaviti na razstavi – pa tudi lepo oblikovane panoje je potrebno primerno postaviti v prostor tako, da zaživijo. To je bila naloga oblikovalke razstave Elze Pavšič, ki se je znašla pred težko nalogo – iz strokovnega teksta narediti zgodbo in jo na čim cenejši način postaviti v večnamenski prostor gasilskega doma tako, da bo zaživela svoje življenje in vsebino približala obiskovalcu.



V prostor iz šestdesetih let, hladen, brez orientacije, brez primerne razsvetljave in opreme, je oblikovalka želela postaviti nekaj toplega, nekaj iz narave, mehke oblike naravnih materialov, nekaj, kar zmehča nepobeljene stene in krom ter steklo muzejskih vitrin. Tako je razstavo povezala s krajem padca meteorita – le da v prostor ni postavila jablane, pač pa les dreves, ki danes zaznamujejo ta kraj. Križničeva senožet nad Dolenjim Avščkom, kjer sta Ivan Kolenc in njegov sin 31. marca 1908 videla padec meteorita, je danes namreč porasla z gozdom in ji pravijo Movrnov boršt – med drevjem pa so tudi breze. Tako so s pomočjo vaških mojstrov brezove kole povezali v stojala za panoje, iz brezovih vejic so splekli venec, ki podobno kot Soča deli en breg od drugega, deli prostor razstave od prostora za obiskovalce in kot zaključno piko postavili vpisno knjigo na trinožnik iz brezovih kolov.

Center razstavnega prostora so zavzele vitrine z bogatim arhivskim in literarnim gradivom, predstavljenim v muzejskih vitrinah “abstrakta” Goriškega muzeja. Avški meteorit je predstavljen kot odlitek v eni od vitrin. Original je seveda ostal na Dunaju.

Ob vstopu v razstavni prostor so nas že v vhodni veži nagovorile močno pripovedne in izrazite umetniške slike lokalne umetnice Bože Bucik, naprej prek stopnišča pa ustvarjalna dela otrok na tematiko padca meteorita, zavita v mehko koprenasto tkanino nebeško modre in bele barve.

Razstava je, podobno kot prireditev, pomenila za vaščane veliko delo. Ni enostavno postaviti razstavo v prostor, ki temu ni namenjen – in muzejska prezentacija Avškega je bila postavljena v prostor, kjer je bilo potrebno veliko improvizacije. Pa vendar je tovrstna razstava lahko tudi prelom v razmišljanju in nadaljnjem razvoju vasi. Prek muzejske prezentacije se je meteorit kot kulturna dediščina vključil v možnosti trajnostnega razvoja vasi, ki vključuje kulturno dediščino v ekonomijo določenega kraja ali območja pri oblikovanju zanimive turistične destinacije. Prek predstavitve meteorita pa je vas Avče predstavila tudi svojo zgodovinsko in kulturno dediščino, prek meteorita se je povezala z drugimi svetovnimi najdišči teh “obiskovalcev iz vesolja”, predstavljen je bil zgodovinski razvoj slovenskega Primorja pod Avstrijo, Italijo pa vse do Slovenije. Avče nikoli več ne bodo le vas pri Kanalu ob Soči, pač pa vas, kjer je padel do danes edini meteorit na Slovenskem.

Muzejska prezentacija avškega meteorita daje vasi priložnost, da svojo kulturno dediščino vključi v svoj trajnostni kulturno-turistični razvoj. Priložnost je ponujena, v vasi se lahko okrog ideje oblikuje ekomuzej, ki z muzejskim delovanjem omogoča komunikacijo s svetom. To je želja, ki si jo ob letošnji obeležitvi padca edinega slovenskega znanega nebesnega utrinka lahko zaželim.